

**Брисковська Оксана Миколаївна,**  
*старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем  
досудового розслідування навчально-наукового інституту підготовки  
фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної  
академії внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук*

## ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА ФАКТАМИ ПРОТИПРАВНИХ ПОГЛИНАНЬ ТА ЗАХОПЛЕНЬ ПІДПРИЄМСТВ

Приймаючи заяву (повідомлення) про факт неправомірного захоплення підприємства, потрібно в заявника, з'ясувати всі відомі йому обставини. Найбільш значимими запитаннями є: з якого часу став учасником, акціонером, засновником даного підприємства; якою кількістю акцій (долею) володіє, які права у зв'язку з цим має, як відбувається їх реалізація; які взаємини з колективом, особливо з керівниками компанії; за яких обставин стало відомо про зміни в реєстрі акціонерів; які факти свідчать про перешкоду заявникові в управлінні організацією, від кого надходить протидія (якщо відомо), які її причини, на думку заявника; як здійснювалося оповіщення про дату, місце і час проведення загальних зборів; чи були факти фізичного перешкоджання доступу акціонерів до місця проведення загальних зборів за надуманими приводами та інші порушення; як проходили загальні збори (хто з'явився, хто вів збори, хто виступав, яким був порядок денний, які рішення були прийняті і як вони приймалися, як організували голосування, і хто вів протокол загальних зборів); чи проводилися повторні збори, якщо так, то з яких причин; які зміни сталися в статусі заявника у зв'язку з такими подіями (рішенням загальних зборів, зміни в реєстрі і так далі); які права заявника були порушені, чи завдана йому шкода (яка саме), в чому вона виражається (її розмір); які саме вимоги висуває заявник.

У разі, якщо заявник додає до заяви певні матеріали, наприклад, аудіо- чи відеозапис розмови про неправомірне захоплення підприємства (фальсифікацію правовстановлюючих документів, фальсифікацію протоколу загальних зборів акціонерів, складання завідомо недостовірного списку осіб, які мають право на участь у загальних зборах, завідомо недостовірний облік бюлетенів для голосування, блокування фактичного доступу акціонера до голосування, використання «паралельного» реєстру та ін.) про це він зазначає у заяві, яку він подає, або в протоколі роблять відмітку з поясненням заявника про проходження матеріалів, умови запису, технічні засоби, що використовувалися під час виготовлення аудіо- або відеодокументів.

Всі ці пояснення, вивчення обстановки при організації розслідування узагальнюються для витребування документів і матеріалів, щоб знайти ознаки злочину (для вивчення і аналізу використовується метод зустрічної перевірки документів, а саме такий чином можуть бути встановлені

кримінальні ознаки, що вказують на вчинення або готування до злочину, а саме незаконний захват майнових комплексів юридичних осіб):

1. Свідомство про державну реєстрацію, засновницькі документи вивчаються з метою здобуття відомостей про засновників, про місце і час створення організації, про органи, що управляють нею, повноваження установчих зборів і керівника, процедуру голосування і ухвалення рішень, кількість і номінальну вартість акцій (долю, або частку), їх власників і так далі. Криміналістичне значення може мати інформація, що міститься, про внесення у вказаних документах змін, доповнень, у тому числі і про зміну керівника виконавчого органу товариства, співзасновників.

А також витребуванню підлягають копії засновницьких документів, що мають відомості вказані в ст. 9 Розділі 2 Закону «Про акціонерні товариства».

2. У визначених випадках вивчаються і аналізуються копії звітних документів, що направляються у фіскальну службу і регіональні відділення.

3. Доцільно подати запити до Державної реєстраційної служби України реєстру, щоб отримати відомості про юридичних осіб для зіставлення даних, що містяться в засновницьких документах і внесених до державного реєстру.

4. Обов'язково в провадженнях тих, що стосуються незаконного захвату майна юридичної особи, подають запити, щодо роздруковки реєстру акціонерів, документації, що використовувалася реєстратором для ведення реєстру (відомості про зареєстровані особи, передавальні, заставні і інші розпорядження) на певну, звітну дату, на момент вчинення можливого порушення, у день здійснення перевірки. Запрошують копії реєстраційного журналу (що містить інформацію на певну дату, відображає всі проведені операції з акціями і є прошитою книгою, на відміну від реєстру) дані журналу вхідних документів, анкети зареєстрованої особи. Запит про витребування вище перелічених документів виконується у письмовій формі, ставиться підпис посадової особи і відповідне друкування. У запиті відображається перелік затребуваної інформації, і підстави її отримання. Відомості за запитом з реєстру надаються у перебігу певного терміну.

Проаналізувавши реєстр засновників (акціонерів), можна отримати відомості: про емітент - повне найменування; аббревіатура; державний орган, що здійснив реєстрацію емітента; дату і номер державної реєстрації емітента; місце знаходження, поштову адресу; розмір статутного капіталу; номери телефону, факсу; інформацію про керівника виконавського органу емітента; ідентифікаційний номер платника податків; про цінні папери емітента - дата державної реєстрації і державний номер випуску цінних паперів, реєструючий орган, що здійснив державну реєстрацію випуску цінних паперів; вигляд, тип цінних паперів; розмір дивіденду або відсотка; про особовий рахунок зареєстрованої особи - дані, що містяться в анкеті зареєстрованої особи; інформація про кількість цінних паперів, вигляд, тип, державний реєстраційний номер випуску цінних паперів, що враховуються на особовому рахунку зареєстрованої особи, у тому числі обтяжених обставинами і відносно яких здійснено блокування операцій; список операцій

- частина реєстраційного журналу, що містить зведення по особовому рахунку зареєстрованої особи.

Дані з реєстру перевіряються шляхом зіставлення з відомостями, наявними в регіональному відділенні по фінансовим ринкам.

Аналізу підлягають і документи, що супроводжують ухвалення рішень: про проведення первинних зборів, особливо вивчаються рішення і процедури проведення повторних зборів, оголошення, запрошення, порядок денний, протокол зборів акціонерів, копії рішень, рішення, листування з акціонерами і інші документи, що мають значення для ухвалення рішення про відкриття кримінального провадження. Найбільше значення для криміналістичної оцінки мають протоколи загальних зборів учасників господарського товариства, на яких було прийнято рішення про обрання нових керівників підприємства. Обов'язковому вивченню підлягають протоколи зборів і всі супутні йому документи.

Після того, як отримані і проаналізовані всі вказані документи, проводиться опитування учасників господарського товариства про ті обставини, які мають значення для провадження: хто, коли вступив в організацію, коли і скільки акцій придбав, яка номінальна вартість цих акцій, яка була кількість емісій, як було організовано керівництво підприємством, як організовувалися загальні збори, хто, якими способами оповіщали учасників зборів про час, місце їх проведення, хто і як перевіряв явку учасників зборів, як і хто вів протокол зборів, як і хто проводив підрахунок голосів, які порушення процедури голосування були відмічені і допускалися.

*Наступний комплекс заходів проводиться відносно суб'єкта захвату - фізичної або юридичної особи, який здійснює незаконний захват. Перш за все, необхідно встановити дані про особу, з метою виявлення ознак вчинення злочину. Перевірка проводиться шляхом вилучення і аналізу документів, отримання пояснень, призначення перевірочних заходів. Засновницькі документи, звітні документи, що направляються до фіскальних органів, службові документи на право надання консультативної або іншої допомоги підлягають пошуку і вилученню.*

Може з'явитися необхідність проведення аудиторських перевірок, документальних перевірок, у тому числі зустрічних перевірок документів і інших перевірочних дій. Якщо встановлюється факт незаконного захвату і розпорядження активами і іншим майном об'єкту захвату, то проводиться ще один комплекс заходів, який включає перевірку всіх укладених операцій. Для цього здійснюється пошук, вилучення, аналіз документів: документи, що підтверджують перехід права власності на цінні папери і долі (частки) в ТОВ (договір міні, купівлі-продажу, дарування, спадкування та інші); акти, що свідчать про укладення договору або наявність іншого юридичного факту, що встановлює перехід права власності на цінні папери; передаточні розпорядження; договір, додатки до нього, протоколи про наміри по операціях з активами і майном об'єкту захвату; свідоцтво про державну реєстрацію прав на нерухоме майно і операцій з ним.

Вказані документи витребуються в організації - об'єкті незаконного захвату, в осіб у яких перейшло право власності, сторін укладених договорів. Відповідні довідки запрошуються у реєстроутримувача і в реєструючого органу права на нерухоме майно і операцій з ним. За з'ясованими обставинами проводиться опитування знаючих осіб. Для запобігання злочинним діям до установ прямує повідомлення про припинення реєстрації змін в засновницьких документах, якщо вона ще не здійснена.

Якщо в ході перевірки буде встановлено, що документи сфальсифіковані і на їх підставі внесені зміни про юридичних осіб в Єдиний державний реєстр, проводиться криміналістичне дослідження підписів і друку.

Таким чином, вся інформація і всі відомості, отримані в ході проведення різних перевірок, аналізуються з точки зору виявлення криміналістичних ознак злочинів, і характеризуються як незаконний захват.

При розслідуванні кримінального провадження про рейдерський захват доводиться мати справу з нестандартною ситуацією, до якої не можна підходити з типовими шаблонами.

Перелік слідчих дій залежить від тих обставин, які необхідно встановити. В більшості випадків головними завданнями першочергового етапу розслідування є виявлення, огляд ст. 237, вилучення п.5 ст. 237 КПК і забезпечення збереження документів і інших носіїв інформації.